

Wstęp	9
Rozdział I. Podstawy teoretyczne badań	13
1.1. Ład społeczny w teorii myśli socjologicznej	14
1.2. Ład społeczny w ujęciu normatywnym	16
1.3. Ład społeczny w ujęciu interpretatywnym	20
1.3.1. Symboliczny interakcjonizm a problematyka ładu społecznego	20
1.3.2. Ład społeczny w socjologii fenomenologicznej i etnometodologii	24
1.3.3. Ład interakcji i porządek społeczny w koncepcji Ervinga Goffmana	27
1.3.4. Instytucjonalne ujęcie ładu społecznego w koncepcji Petera Bergera i Thomasa Luckmanna	32
1.4. Ład interakcji i porządek społeczny – podsumowanie	34
Rozdział II. Niepełnosprawność intelektualna w ujęciu naukowym i społecznej percepcji	35
2.1. Upośledzenie umysłowe w dyskursie naukowym	36
2.2. Przyczyny upośledzenia umysłowego i ich klasyfikacje – ujęcie interdyscyplinarne	43
2.3. Upośledzenie umysłowe a choroba psychiczna – podobieństwa i różnice	47
2.4. Niepełnosprawność intelektualna jako kategoria społeczna	49
2.5. Miejsce osoby niepełnosprawnej intelektualnie w społeczeństwie	51
2.6. Realizacja idei podmiotowości osoby upośledzonej umysłowo	55
Rozdział III. Miejsce osoby niepełnosprawnej intelektualnie w systemie pomocy społecznej	61
3.1. Polityka państwa wobec osób niepełnosprawnych intelektualnie – rozwiązania systemowe	62
3.2. Instytucjonalizacja opieki nad osobami upośledzonymi umysłowo	67
3.2.1. Dom pomocy społecznej w strukturze polityki społecznej i systemie prawa	68
3.2.2. Realizacja zadań pomocowych w instytucjonalnych w warunkach domu pomocy społecznej	71
3.3. Miejsce osoby upośledzonej umysłowo w instytucjonalnym systemie pomocy społecznej – podsumowanie	74
Rozdział IV. Metodologia badań	79
4.1. Cel i przedmiot badań	79
4.2. Charakterystyka terenu badań	79
4.3. Techniki badawcze	81
4.3.1. Wywiad swobodny	82

4.3.2. Obserwacja uczestnicząca	84
4.3.3. Analiza materiałów zastanych	85
4.4. Metody jakościowe zastosowane w badaniu środowiska osób upośledzonych umysłowo	86
4.4.1. Metodologia teorii ugruntowanej	89
4.4.2. Badanie etnograficzne	91
4.4.3. Etnografia a teoria ugruntowana – porównanie metod	94
4.5. Uzasadnienie wyboru określonych metod i technik badawczych	97
4.6. Charakterystyka badań w środowisku osób upośledzonych umysłowo	98
4.6.1. Poziom percepcji i kompetencje językowe badanych a zdobywanie danych empirycznych	98
4.6.2. Neutralność a zaangażowanie emocjonalne badacza-observatora	100
4.6.3. Przemiana roli oraz dynamika tożsamości badacza	101
4.7. Etyka badań a niepełnosprawność intelektualna – moralne granice eksploracji terenowej	104
Rozdział V. Porozumiewanie się, rozumienie, porozumienie – proces budowania ładu interakcji w społecznej przestrzeni DPS	107
5.1. Analiza funkcji komunikacyjnych	107
5.1.1. Sens i znaczenie komunikowania się w instytucji opiekuńczej	107
5.1.2. Rodzaje i sposoby porozumiewania się podopiecznych z opiekunami	110
5.1.3. Reguły komunikowania się personelu z mieszkańcami	119
5.1.4. Poziomy porozumienia – problematyka intencjonalność i istotności komunikatu	122
5.1.5. Znaczenie aktu komunikacji i porozumiewania się – podsumowanie	123
5.2. Konstruowanie „rzeczywistości” instytucjonalnej DPS	125
5.2.1. Rekonstruowanie biografii mieszkańca	125
5.2.2. Reinterpretacje znaczeń dokonywane na poziomie językowo-pojęciowym	131
5.2.3. Proces typifikacji i kategoryzowania	137
5.2.4. Środowiskowe normy i metanormy	142
5.2.5. Instytucjonalne rytuały i zwyczaje	145
5.2.6. System wartości funkcjonujących w domu pomocy społecznej	147
5.3. Negocjacyjny wymiar relacji interpersonalnych	151
5.3.1. Relacje partnerskie a wymagania profesjonalizacji pracy	151
5.3.2. Percepcja potrzeb podopiecznych i ich realizacja przez personel	154
5.3.3. Podejmowanie ról quasi-rodzinnych <i>versus</i> perspektywa zadaniowa	160
5.4. Porozumiewanie się, rozumienie, porozumienie – podsumowanie	166
Rozdział VI. Elementy (dez-)organizujące ład społeczny DPS	169
6.1. Kontekst niepewność relacji interpersonalnych personelu i podopiecznych	169
6.2. Aktywne działania mieszkańców destabilizujące porządek instytucjonalny	173

6.2.1. Sytuacje konfliktowe i konflikty	174
6.2.2. Agresja i autoagresja podopiecznych	178
6.3. Zaniechania działań mieszkańców prowadzących do destabilizacji instytucjonalnego porządku	182
6.3.1. Bierność i wycofanie podopiecznych	183
6.3.2. Roszczeniowa postawa mieszkańców	187
6.4. Emocjonalny kontekst pracy personelu	190
6.4.1. Odwrażliwiająca rutynizacja pracownika	192
6.4.2. Emocjonalna nadwrażliwość pracownika	194
6.5. Konsekwencje emocji w miejscu pracy	196
6.5.1. Błędy popełnianie przez personel jako efekt zaangażowania emocjonalnego	196
6.5.2. Konsekwencje interpersonalne popełnianych błędów	198
6.5.3. Emocje w miejscu pracy – stres i destrukcja tożsamości zawodowej	201
Rozdział VII. Kontrola i podporządkowanie versus autonomia i niezależność	207
7.1. Ład interakcji – między autonomią a kontrolą	207
7.2. Płaszczyzny kontroli i autonomii w domu pomocy społecznej	220
7.2.1. Przestrzeń i czas	220
7.2.2. Ciało i cielesność	225
7.2.3. Manipulowanie i zarządzanie wrażeniami	230
7.2.4. Rola autorytetu i bliskich relacji	234
7.2.5. Samodzielność, niezależność – aktywność mieszkańców	238
7.3. Kontrola versus autonomia – podsumowanie	241
Rozdział VIII. Dom pomocy społecznej i jego otoczenie	245
8.1. Przestrzenne i systemowe powiązania oraz społeczne zależności	245
8.2. Mikrośrodowisko społeczne otoczenia domu pomocy	248
8.3. Reguły wzajemności i obszary sporne – społeczny wymiar otoczenia DPS	251
Rozdział IX. Proces socjalizacji pracownika i mieszkańca	255
9.1. Nabywanie umiejętności przystosowawczych	255
9.2. Przenikanie się życia zawodowego i prywatnego osób zatrudnionych w domu pomocy	257
9.3. Wydarzenia przełomowe w biografii pracownika domu pomocy społecznej	259
9.4. Satysfakcja z pracy jako element budowania i podtrzymywania tożsamości zawodowej pracownika DPS	261
9.5. Proces socjalizacji pracownika i mieszkańca – podobieństwa i różnice	263
9.5.1. Dom pomocy społecznej jako miejsce życia oraz miejsce pracy	263
9.5.2. Nabywanie perspektywy mieszkańca przez osobę upośledzoną umysłowo	265

9.5.2.1. Proces przyjmowania roli i stawania się członkiem instytucji opiekuńczej	265
9.5.2.2. Instytucjonalne uwarunkowania percepcji siebie osób upośledzonych umysłowo	267
9.5.2.3. Rola środowiska społecznego oraz otoczenia instytucjonalnego w procesie stawania się mieszkańcem domu pomocy	270
9.5.3. Praca, zawód, profesjonalizm – proces stawania się pracownikiem domu pomocy społecznej dla osób upośledzonych umysłowo	276
Podsumowanie	285
Bibliografia	291
Spis tabel	303
Aneksy	305